

Temat: „[U]kazać coś, co istnieje rzeczywiście, przez coś innego, co nie istnieje.”
(O) czym jest „Dżuma” A. Camus?

CEL GŁÓWNY: Zapoznanie uczniów z fragmentami rozmaitych utworów parabolicznych, a także skonfrontowanie młodzieży z wyimkami z „Dżumy” i tekstami z nimi korespondującymi, mające na celu przygotowanie licealistów do świadomej, pogłębionej i krytycznej recepcji tekstu kultury (o strukturze parabolicznej), tym samym właściwego weryfikowania subiektywnych sądów na temat jego zawartości ideowej.

CELE OPERACYJNE:

Uczeń:

- określa problematykę otrzymanego fragmentu i trafnie diagnozuje jego przynależność gatunkową (zał. nr 1);
- definiuje parabolę;
- wskazuje cechy przypowieści i odnosi je do ww. tekstów;
- omawia problematykę „Dżumy”;
- charakteryzuje (na podstawie odpowiednich fragmentów) paraboliczny sens dzieła Camus i uzasadnia swe sądy;
- objaśnia znaczenie motta utworu;
- lepiej współpracuje z zespołem oraz integruje się z klasą.

FAZA WSTĘPNA LEKCJI

1. Rozdanie uczniom kartek z fragmentami przypowieści pochodzących z różnych epok (wymyki z Nowego Testamentu, książki R. Davico pt. „Jedno opowiadanie za drugim...”, „Procesu” F. Kafki) – zał. nr 1, mające na celu przypomnienie wiadomości o przypowieściach (na konkretnych przykładach i ze zwróceniem uwagi na uniwersalność przesłań zawartych w każdym fragmencie, niezależnie od czasu powstania utworu).

Każdy licealista otrzymuje jeden spośród fragmentów przygotowanych przez nauczyciela do przeanalizowania (zał. nr 1). Uczniowie indywidualnie dokonują lektury tekstu, a następnie – wybrani bądź chętni – prezentują klasie wyniki swej pracy. Licealiści wskazują odpowiednio na problematykę: pychy człowieka i związanego z nią osamotnienia, konieczności budowania swego człowieczeństwa na solidnych podstawach – wartościach, nakazu moralnego postępowania niezależnie od okoliczności, a także totalitaryzmu i zniewolenia człowieka (prognozowane wnioski odnoszą się do tekstów z załącznika nr 1 i są prezentowane w odniesieniu do nich w takiej kolejności, w jakiej w nim występują). Młodzież definiuje teksty

Monika Ryszawy, doradczynie metodyczna ds. szkół ponadpodstawowych, język polski; MCDN w Krakowie

*jako przypowieści i wskazuje na jej (paraboli) następujące cechy gatunkowe (równocześnie zapisując je w zeszytach): **Przypowieści są uniwersalnymi wskazaniem, jak żyć, pewnymi ponadczasowymi prawdami o egzystencji; metaforami, a przedstawione w nich postacie, zdarzenia służą jedynie ilustracji określonego przesłania. Są zawsze aktualne.***

2. Weryfikacja uczniowskiej definicji poprzez zaprezentowanie definicji ze „Słownika terminów literackich”:

Przypowieść - gatunek literatury moralistycznej; utwór narracyjny, w którym przedstawione postacie i zdarzenia nie są ważne ze względu na swe cechy jednostkowe, lecz jako przykłady uniwersalnych prawideł ludzkiej egzystencji, postaw wobec życia i kolei losów. Świat przedstawiony przypowieści stanowi zbiór sytuacyjnych wykładników jakiejś ogólnej prawdy moralnej, filozoficznej czy religijnej. Przypowieść zawiera niejednokrotnie rozwiniętą fabułę, jednak jest ona, z racji owego przykładowego charakteru, silnie uschematyzowana i uboga w realia, które podlegają tu rygorystycznej selekcji ze względu na nadrzędny sens utworu. Właściwa interpretacja p. wymaga przejścia od jej znaczenia literalnego do ukrytego znaczenia alegorycznego lub moralnego. Inna nazwa: parabola.

FAZA ZASADNICZA LEKCJI

3. Zaprezentowanie uczniom tezy A. Nasiłowskiej: *Kafka opierał swoje utwory na konstrukcjach parabolicznych – tak jest też w „Dżumie” Camusa: świat przedstawiony w utworze staje się nośnikiem wykładu filozoficznego.* [A. Nasiłowska].

4. Zapisanie tematu lekcji – problemu do rozwiązania: [U]kazać coś, co istnieje rzeczywiście, przez coś innego, co nie istnieje? (O) czym jest „Dżuma” A. Camus?

Próba objaśnienia przez licealistów pierwszej części tematu w nawiązaniu do rozważań z początku zajęć - uczniowie dostrzegają w temacie definicję paraboli.

5. Podzielenie klasy na 5 zespołów, w obrębie których nastąpi rozstrzygnięcie problemu zawartego w temacie lekcji.

W ramach pracy zespołowej uczniowie analizują fragmenty „Dżumy” zestawione z kontekstami ułatwiającymi interpretację utworu Camus (zał. nr 2), a następnie prezentują efekty działań reszcie klasy.

Grupa I utożsamia tytułową dżumę z totalitaryzmem, wskazując na odpowiednie fragmenty dzieła i kontekstów oraz zwracając uwagę na podobieństwo mechanizmów rządzących światem ogarniętym przez zarazę i tym poddanym terrorowi faszyzmu, komunizmu itp.

Grupa II utożsamia dżumę po prostu z życiem, w którym każdy człowiek musi dokonywać pewnych wyborów (bo jest jednostką odrębną, zawsze w pewnej mierze samotną), podejmować określoną aktywność, zdecydować o hierarchii własnych wartości, określić się w stosunku do innych, wziąć za nich odpowiedzialność, a to wszystko między jednym a drugim powszednim wydarzeniem, czynnością itp.

Monika Ryszawy, doradczynie metodyczna ds. szkół ponadpodstawowych, język polski; MCDN w Krakowie

Grupa III utożsamia dżumę ze złem, które zawsze panoszy się w świecie, wymienia jego przejawy, przywołuje odpowiednie fragmenty, a także tłumaczy, czym jest teodycea.

Grupa IV w dżumie i prawach, którymi się ona rządzi rozpoznaje realia wojenne, przywołuje odpowiednie wyimki z tekstów i potwierdza nimi swe spostrzeżenia. Zwraca uwagę na podobieństwo zarazy do okrucieństw II wojny światowej.

Grupa V określa „Dżumę” jako książkę o karze za popełniane przez ludzi grzechy. Wskazuje na odpowiednie cytaty, wymienia przewinienia, które skłoniły Boga do tak drastycznej interwencji.

** Wszystkie grupy kończą swoje rozważania krótką notatką podsumowującą zebrane informacje.*

FAZA PODSUMOWANIA LEKCJI:

6. Podsumowanie wiadomości z lekcji poprzez powrót do pytania – problemu zawartego w temacie lekcji, i próba udzielenia na nie odpowiedzi.

Uczniowie określają „Dżumę” jako współczesną przypowieść o: ludzkim życiu, karze za grzechy, totalitaryzmie i wojnie, a także motywują swe sądy dotyczące gatunku, odnajdując w utworze Camus ponadczasowość i głęboką refleksję filozoficzną.

*** Dodatek: badacze o sztuce i jej powinnościach w ujęciu Camus**

Zgodnie z Camusowym pojęciem roli i znaczenia pisarza – sztuka też jest "buntem przeciw światu jego skostniałej i niedoskonałej formie" Dlatego Camus obciąża bohaterów „Dżumy” sumą swej wiedzy, że dżuma – to nie tylko zaraza wojna i totalizm, ale cecha egzystencji ludzkiej, z którą trzeba nieustannie walczyć, walczyć uczciwie i wynieść z tej walki doświadczenie, bo jest to choroba, która „zmusza do myślenia” tych, którzy mają oczy szeroko otwarte; tych, którzy nie zapominają, że wszelka rutyna jest zarazą; bo kryje spokój bezmyślności.

A tylko niezgadzanie się na zło „świadczy o godności każdego z nas”. Powinniśmy więc protestować wtedy nawet, jeśli zwycięstwa miałyby być tymczasowe. W kontaktach zaś z innymi musimy pamiętać, że każdy jest lepszy od swoich słów, trzeba mu tylko dać okazję.

Sztuka jest w pewnym sensie buntem przeciw światu w jego skostniałej i niedoskonałej formie: nie zmierza więc do niczego innego, jak tylko do nadania innej formy rzeczywistości, którą jest jednak zmuszona zachować, gdyż z niej czerpie swe wzruszenia. Aby naprawić rzeczywistość, trzeba ją zachować.

Camus o powinnościach sztuki:

Największym dziełem – jak u tragików greckich, u Melville’a, Tołstoja czy Moliera – będzie zawsze to, które równoważy rozedrganą cielesność świata i opór człowieka przeciw niemu.

Wtedy zdarza się, że wynurza się świat nowy, niepodobny do codziennego, a jednak ten sam, cząstkowy, lecz uniwersalny, pełen niewinnej niepewności, wzniesiony na kilka godzin siłą i niezadowoleniem geniusza.

My, pisarze XX wieku, nie będziemy już nigdy samotni. Przeciwnie, powinniśmy wiedzieć, że nie wolno nam usuwać się poza zasięg ogólnej niedoli i że jedyna rzecz, jaka nas może usprawiedliwić – to mówienie o tych, którzy tego robić nie mogą. Powinniśmy to zrobić w imieniu tych wszystkich, którzy cierpią, bez względu na to, jak wielka byłaby przeszłość czy przyszłość i jakiegokolwiek byłyby sztandary społeczeństw, które ich uciskają. Dla artysty nie ma uprzywilejowanych katów. Dlatego piękno, nawet dziś – przede wszystkim dziś – nie może służyć żadnej stronie; służy tylko cierpieniu i wolności ludzkiej.

[A. Camus, „Artysta i współczesność”]

